

วารสารธรรมเพื่อชีวิต

JOURNAL OF DHAMMA FOR LIFE

ISSN: 2822-048X

<https://soo8.tci-thaijo.org/index.php/dhammalife/index>

Academic Article

Legal Issues in the Enforcement of Security Interests through Public Auction Pursuant to Section 40 of the Business Security Act B.E. 2558

ปัญหาการบังคับหลักประกันทางธุรกิจด้วยวิธีการประมูลโดยเปิดเผยตามมาตรา 40 แห่งพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ.2558

Hariphan Supasuttvej^{1*}

หริพันธุ์ ศุภสุทธิเวช^{1*}

ARTICLE INFO

Name of Author &
Corresponding Author: *

1. Hariphan Supasuttvej*

หริพันธุ์ ศุภสุทธิเวช
Faculty of Law, Thammasat University,
Thailand.

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
Email: hariphan.sup@gmail.com

คำสำคัญ:

หลักประกันทางธุรกิจ, บังคับหลักประกัน,
การประมูลโดยเปิดเผย, การขายทอดตลาด

Keywords:

Business Security, Enforcement of
Security, Public Auction, Sale by Auction

Article history:

Received: 26/02/2026

Revised: 20/03/2026

Accepted: 10/04/2026

Available online: 27/05/2026

How to Cite:

Supasuttvej, H. (2026). Legal Issues in the Enforcement of Security Interests through Public Auction Pursuant to Section 40 of the Business Security Act B.E. 2558. *Journal Dhamma for Life*, 508-519.

ABSTRACT

This study aims to examine the legal problems and practical obstacles in the enforcement of business collateral under Section 40 of the Business Collateral Act B.E. 2558 (2015), and to analyze why public auction enforcement mechanisms are rarely utilized in practice. Although the Act was enacted to enhance access to credit by allowing non-possessory and non-registered movable assets to be used as collateral, its effectiveness in practice remains limited. A qualitative documentary legal research methodology was employed. The study analyzed statutory provisions, ministerial regulations, academic literature, legal textbooks, and relevant legal documents concerning collateral enforcement. The population consisted of all relevant legal texts and academic sources, while the sample was selected through purposive sampling based on relevance to the research objectives. The research instrument was a documentary analysis form, and data were examined using content analysis combined with legal interpretative methods.

The findings reveal that, despite the legislative intention to facilitate access to finance and broaden the scope of usable collateral, the enforcement mechanism under Section 40 remains problematic in practice. Three major issues were identified. 1) The requirement for delivery and possession of collateral imposes additional costs and management burdens on the secured creditor. 2) The lack of clear procedural guidance regarding “public auction” results in legal ambiguity, as the Act does not specify standardized procedures nor allow parties sufficient contractual flexibility to determine

ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย
Thai-Journal Citation Index Centre

<https://soo8.tci-thaijo.org/index.php/dhammalife/index>

alternative enforcement methods. 3) The provision allowing objections to sale prices by reference to civil execution procedures creates legal uncertainty, particularly because the referenced procedural provisions have been repealed. These legal uncertainties have contributed to low utilization of the statutory enforcement mechanism, with creditors often preferring to pursue claims as ordinary creditors through court litigation. The study highlights the need for legislative clarification and procedural reform to improve legal certainty and enhance the practical efficiency of secured transactions under the Act.

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาเชิงกฎหมายและอุปสรรคในการบังคับหลักประกันทางธุรกิจตาม มาตรา 40 แห่งพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 รวมถึงวิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้การบังคับ หลักประกันโดยวิธีการประมูลโดยเปิดเผยไม่เป็นที่นิยมใช้ในทางปฏิบัติ ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เชิงเอกสาร (qualitative documentary legal research) โดยศึกษาข้อมูลจากบทบัญญัติกฎหมาย พระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 กฎกระทรวง เอกสารวิชาการ ตำรา และเอกสารที่เกี่ยวข้อง กับการบังคับหลักประกัน ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เอกสารทางกฎหมายและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ทั้งหมดที่คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงตามความเกี่ยวข้อง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบบันทึกและแบบ วิเคราะห์เอกสาร (document analysis form) และใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงตีความทางกฎหมาย (content analysis and legal interpretation)

ผลการวิจัยพบว่า แม้พระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 จะมีเจตนารมณ์เพื่อเพิ่มโอกาสใน การเข้าถึงแหล่งเงินทุนและลดข้อจำกัดของการใช้ทรัพย์สินที่ไม่มีทะเบียนเป็นหลักประกัน แต่การบังคับ หลักประกันตามมาตรา 40 ยังมีข้อจำกัดสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) ปัญหาการส่งมอบและการครอบครองทรัพย์สิน หลักประกันซึ่งก่อให้เกิดภาระค่าใช้จ่ายและการดูแลรักษาแก่ผู้รับหลักประกัน 2) ความไม่ชัดเจนของ ความหมายและกระบวนการ “การประมูลโดยเปิดเผย” เนื่องจากกฎหมายไม่ได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการที่ เป็นรูปธรรม และไม่เปิดช่องให้คู่สัญญากำหนดวิธีการบังคับหลักประกันทางเลือกอื่นได้อย่างยืดหยุ่น และ 3) ปัญหาเกี่ยวกับการคัดค้านราคาจำหน่ายทรัพย์สินหลักประกัน โดยบทบัญญัติที่ให้นำหลักเกณฑ์การคัดค้านการ ขายทอดตลาดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับนั้นมีความไม่สอดคล้องกับสภาพกฎหมาย ปัจจุบันที่มีการยกเลิกบทบัญญัตินี้ดังกล่าว ส่งผลให้เกิดความไม่แน่นอนทางกฎหมายและลดความเชื่อมั่นของผู้รับ หลักประกัน อันเป็นเหตุให้ผู้ประกอบการในทางปฏิบัติมักเลือกใช้การฟ้องคดีในฐานะเจ้าหนี้สามัญแทนการใช้ กระบวนการบังคับหลักประกันตามกฎหมายเฉพาะฉบับนี้ ซึ่งสะท้อนถึงข้อจำกัดเชิงโครงสร้างของกฎหมายที่ ควรได้รับการปรับปรุงให้มีความชัดเจนและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในการบังคับใช้จริง

บทนำ

การเข้าถึงแหล่งเงินทุนถือเป็นปัจจัยพื้นฐานที่มีความสำคัญต่อการดำเนินธุรกิจและการเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในภาคธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมซึ่งมักประสบปัญหาข้อจำกัดด้านเงินทุนหมุนเวียนและสภาพคล่องทางการเงิน การได้รับสินเชื่อจากสถาบันการเงินจึงเป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุนการดำเนินกิจการ อย่างไรก็ตาม การอนุมัติสินเชื่อโดยสถาบันการเงินโดยทั่วไปมักตั้งอยู่บนหลักการบริหารความเสี่ยง โดยเฉพาะการกำหนดให้ลูกหนี้ต้องมี “หลักประกัน” เพื่อสร้างความมั่นใจแก่เจ้าหนี้ว่าจะสามารถได้รับชำระหนี้คืนเมื่อเกิดการผิดนัดชำระหนี้ขึ้น (กำชัย จงจักรพันธ์, 2559) ก่อนการประกาศใช้พระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 ระบบกฎหมายไทยกำหนดรูปแบบหลักประกันการชำระหนี้ไว้เพียงการจำนองและการจำนำตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งต่างมีข้อจำกัดสำคัญในทางปฏิบัติ กล่าวคือ การจำนำกำหนดให้ผู้จำนำต้องส่งมอบทรัพย์สินแก่ผู้รับจำนำ อันเป็นอุปสรรคต่อทรัพย์สินที่จำเป็นต่อการดำเนินธุรกิจ เช่น เครื่องจักร สินค้าคงคลัง หรือวัตถุดิบที่ต้องใช้หมุนเวียนในกิจการ ขณะที่การจำนองตามมาตรา 703 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ก็จำกัดเฉพาะอสังหาริมทรัพย์และสังหาริมทรัพย์บางประเภทเท่านั้น (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2548) ส่งผลให้ผู้ประกอบการจำนวนมากไม่สามารถนำทรัพย์สินที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจแต่ไม่อยู่ในรูปแบบตามกฎหมายดังกล่าวมาใช้เป็นหลักประกันเพื่อเข้าถึงสินเชื่อได้ ด้วยเหตุนี้ประเทศไทยจึงได้ตราพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 ขึ้น โดยมีเป้าหมายสำคัญเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของระบบสินเชื่อ และขยายประเภททรัพย์สินที่สามารถใช้เป็นหลักประกันได้โดยไม่จำเป็นต้องส่งมอบการครอบครองทรัพย์สินแก่เจ้าหนี้ อันสอดคล้องกับแนวคิดของกฎหมายธุรกรรมหลักประกันสมัยใหม่ในระดับสากล โดยเฉพาะแนวทางของคณะกรรมการการกฎหมายการค้าระหว่างประเทศแห่งสหประชาชาติ (UNCITRAL) ซึ่งเสนอให้รัฐต่าง ๆ พัฒนาระบบหลักประกันที่เอื้อต่อการใช้ทรัพย์สินหมุนเวียนและสิทธิเรียกร้องเป็นหลักประกันทางธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ (United Nations Commission on International Trade Law [UNCITRAL], 2007)

พระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 ได้กำหนดประเภททรัพย์สินที่สามารถใช้เป็นหลักประกันเพิ่มเติมจากระบบจำนองและจำนำแบบดั้งเดิม ได้แก่ กิจการ สิทธิเรียกร้อง สังหาริมทรัพย์ที่ใช้ในการประกอบธุรกิจ ทรัพย์สินทางปัญญา และทรัพย์สินอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง รวมถึงไม้ยืนต้นที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจตามกฎกระทรวง พ.ศ. 2561 อันสะท้อนถึงการพยายามเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของทรัพย์สินรูปแบบใหม่ให้สามารถเข้าสู่ระบบสินเชื่อได้ นอกจากนี้ สถิติการจดทะเบียนสัญญาหลักประกันทางธุรกิจยังแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มการใช้กลไกดังกล่าวอย่างต่อเนื่องในภาคธุรกิจไทย (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2569) อย่างไรก็ตาม แม้กฎหมายดังกล่าวจะมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงแหล่งเงินทุนและเพิ่มสภาพคล่องทางเศรษฐกิจ แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่า การบังคับหลักประกันทางธุรกิจยังไม่สามารถดำเนินได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร โดยเฉพาะการบังคับหลักประกันด้วยวิธีการจำหน่ายทรัพย์สิน “โดยวิธีการประมูลโดยเปิดเผย” ตามมาตรา 40 แห่งพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 ซึ่งมีเป้าหมายให้เจ้าหนี้สามารถบังคับหลักประกันได้อย่างรวดเร็วโดยไม่ต้องดำเนินคดีต่อศาล หากลูกหนี้ยินยอมส่งมอบทรัพย์สินหลักประกัน อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติ ผู้รับหลักประกันจำนวนมากกลับไม่นิยมใช้กระบวนการดังกล่าว และเลือกดำเนินคดีในฐานะเจ้าหนี้สามัญแทน ปัญหาสำคัญประการหนึ่งคือ พระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 มิได้กำหนดรายละเอียดหรือหลักเกณฑ์ของการจำหน่ายทรัพย์สินโดยวิธีการประมูลโดยเปิดเผยไว้อย่างชัดเจน ส่งผลให้เกิดความไม่แน่นอนในการตีความและการปฏิบัติ นอกจากนี้ กฎหมายยังมิได้เปิดโอกาสให้คู่สัญญากำหนดวิธีการบังคับหลักประกัน

รูปแบบอื่นได้อย่างยืดหยุ่น ทั้งยังมีปัญหาเกี่ยวกับภาระค่าใช้จ่ายในการครอบครองและดูแลทรัพย์สินหลักประกัน ตลอดจนปัญหาการคัดค้านราคาจำหน่ายทรัพย์สิน ซึ่งกฎหมายให้นำบทบัญญัติว่าด้วยการคัดค้านการขายทอดตลาดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับ ทั้งที่บทบัญญัตินี้ดังกล่าวได้ถูกยกเลิกไปแล้ว อันก่อให้เกิดช่องว่างทางกฎหมายและความไม่ชัดเจนในการบังคับใช้

ในบริบทดังกล่าว บทความนี้จึงมุ่งศึกษาปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับหลักประกันทางธุรกิจด้วยวิธีการประมูลโดยเปิดเผยตามมาตรา 40 แห่งพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 โดยวิเคราะห์ปัญหาด้านการตีความกฎหมาย อุปสรรคเชิงปฏิบัติ และเปรียบเทียบกับแนวคิดของกฎหมายธุรกรรมหลักประกันในต่างประเทศ เพื่อเสนอแนวทางปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของระบบหลักประกันทางธุรกิจและเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายต่อไป

การบังคับหลักประกันทางธุรกิจด้วยวิธีการประมูลโดยเปิดเผยตามมาตรา 40 แห่งพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558

พระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 ได้กำหนดกลไกการบังคับหลักประกันในกรณีที่ลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้ โดยแยกออกเป็น 2 กรณี ได้แก่ (1) กรณีที่คู่สัญญาไม่สามารถตกลงกันได้ ซึ่งผู้รับหลักประกันต้องใช้สิทธิทางศาลเพื่อยื่นคำร้องขอบังคับหลักประกัน และ (2) กรณีที่คู่สัญญาตกลงกันได้และผู้ให้หลักประกันยินยอมส่งมอบทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันให้แก่ผู้รับหลักประกัน ซึ่งผู้รับหลักประกันสามารถดำเนินการบังคับหลักประกันได้โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการพิจารณาของศาล ทั้งนี้ กฎหมายกำหนดให้ผู้รับหลักประกันสามารถดำเนินการได้ 2 วิธี ได้แก่ (1) การจำหน่ายทรัพย์สินที่เป็นหลักประกัน และ (2) การให้ทรัพย์สินหลักประกันหลุดเป็นสิทธิของผู้รับหลักประกัน (ชัยสิทธิ์ ตราชูธรรม, 2562) การบังคับหลักประกันโดยให้ทรัพย์สินหลุดเป็นสิทธิหมายถึง การที่กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันตกเป็นของผู้รับหลักประกัน โดยมีเงื่อนไขตามมาตรา 37 ว่า ลูกหนี้ต้องค้างชำระหนี้เป็นต้นเงินเท่ากับหรือมากกว่ามูลค่าทรัพย์สินที่เป็นหลักประกัน และต้องผิดนัดชำระดอกเบี้ยเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 5 ปี อีกทั้งทรัพย์สินดังกล่าวต้องไม่มีบุริมสิทธิหรือหลักประกันอื่นจดทะเบียนอยู่เหนือทรัพย์สินนั้น หลักเกณฑ์ดังกล่าวมีลักษณะใกล้เคียงกับการบังคับจำนองหลุดเป็นสิทธิตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติ สถาบันการเงินแทบไม่นิยมใช้วิธีดังกล่าว เนื่องจากระยะเวลาการผิดนัดที่ยาวนานส่งผลต่อการระงับการกันเงินสำรองและการจัดชั้นหนี้ตามหลักเกณฑ์ของธนาคารแห่งประเทศไทย (สมยศ เชื้อไทย, 2561) ตามพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551 มาตรา 60 และมาตรา 61 สถาบันการเงินมีหน้าที่ต้องดำรงเงินกองทุนและกันเงินสำรองให้เพียงพอต่อความเสี่ยงจากหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (Non-Performing Loans: NPLs) ประกอบกับ ธนาคารแห่งประเทศไทย ได้ออกประกาศ ที่ สนส. 23/2561 เรื่อง หลักเกณฑ์การจัดชั้นและการกันเงินสำรองของสถาบันการเงิน กำหนดให้หนี้ที่ค้างชำระเกินกว่า 90 วันถือเป็นหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ส่งผลให้สถาบันการเงินต้องเร่งดำเนินการมาตรการติดตามหนี้หรือบังคับหลักประกันโดยเร็ว ดังนั้น ในทางปฏิบัติจึงมักใช้วิธีการโอนทรัพย์สินชำระหนี้แทนการบังคับหลักประกันหลุดเป็นสิทธิ (วิชัย อริยะนนทกะ, 2563) สำหรับการบังคับหลักประกันโดยวิธีการจำหน่ายทรัพย์สินที่เป็นหลักประกัน กฎหมายกำหนดให้ผู้รับหลักประกันสามารถดำเนินการได้เมื่อเกิดเหตุบังคับหลักประกันตามสัญญา และได้มีหนังสือแจ้งเหตุบังคับหลักประกันแก่ผู้ให้หลักประกันแล้ว ตามมาตรา 38 แห่งพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 นับแต่วันที่มีการแจ้งดังกล่าว ผู้ให้หลักประกันไม่มีสิทธิจำหน่าย จ่าย โอน หรือกระทำการใดอันทำให้

ทรัพย์สินเสื่อมค่าหรือเสียหาย อีกทั้งผู้รับหลักประกันมีสิทธิเข้าครอบครองทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันได้ (เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, 2560)

กระบวนการบังคับหลักประกันตามมาตรา 39 และมาตรา 40 สามารถสรุปได้ดังนี้

ประการแรก หากผู้ให้หลักประกันหรือผู้ครอบครองทรัพย์สินยินยอมส่งมอบทรัพย์สินพร้อมหนังสือยินยอมให้นำทรัพย์สินออกจำหน่าย ผู้รับหลักประกันย่อมมีสิทธิเข้าครอบครองทรัพย์สินดังกล่าว และเจ้าหนี้ตามคำพิพากษารายอื่นไม่อาจยึดหรืออายัดทรัพย์นั้นได้ แต่สามารถขอเฉลี่ยทรัพย์หรือเงินที่ได้จากการขายได้ ทั้งนี้ ผู้รับหลักประกันมีหน้าที่ต้องดูแลรักษาทรัพย์สินดังกล่าวเสมือนวิญญูชนพึงสงวนทรัพย์สินของตนเอง ตามมาตรา 45 (บรรเจิด สิงคะเนติ, 2561)

ประการที่สอง มาตรา 39 วรรคสอง ได้เปิดโอกาสให้ลูกหนี้สามารถชำระหนี้เพื่อระงับการบังคับหลักประกันได้ โดยกำหนดให้ผู้รับหลักประกันต้องมีหนังสือแจ้งให้ลูกหนี้และผู้ให้หลักประกันชำระหนี้ภายใน 15 วันนับแต่วันที่ผู้รับหลักประกันได้เข้าครอบครองทรัพย์สิน หากลูกหนี้ชำระหนี้ภายในกำหนด การบังคับหลักประกันย่อมระงับลง แต่หากไม่ชำระหนี้ ผู้รับหลักประกันสามารถเลือกใช้วิธีให้ทรัพย์สินหลุดเป็นสิทธิ หรือจำหน่ายทรัพย์สินเพื่อนำเงินมาชำระหนี้ได้ ทั้งนี้ ต้องแจ้งผู้รับหลักประกันรายอื่นและเจ้าหนี้ผู้มีบุริมสิทธิเหนือทรัพย์สินทราบด้วย (กิตติศักดิ์ ปกติ, 2562)

ประการที่สาม หากทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันมีสภาพเป็นของสดเสียได้ หรือมีความเสี่ยงต่อความเสียหาย หรือมีค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาสูงเกินสมควร มาตรา 39 วรรคสาม ให้อำนาจผู้รับหลักประกันสามารถจำหน่ายทรัพย์สินดังกล่าวได้ทันทีโดยไม่ต้องปฏิบัติตามขั้นตอนการแจ้งตามวรรคสอง ทั้งนี้ เพื่อป้องกันมิให้มูลค่าของทรัพย์สินลดลงจนกระทบต่อสิทธิของคู่สัญญา (สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, 2560)

ประการที่สี่ การจำหน่ายทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันตามมาตรา 40 ต้องดำเนินการโดย “วิธีการประมูลโดยเปิดเผย” ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการคุ้มครองความเป็นธรรมแก่ทั้งลูกหนี้ ผู้ให้หลักประกัน และเจ้าหนี้รายอื่น เนื่องจากเป็นวิธีการที่เปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปเข้าร่วมแข่งขันราคา อันช่วยให้ทรัพย์สินถูกจำหน่ายในราคาที่สูงที่สุดมูลค่าตลาดมากที่สุด นอกจากนี้ กฎหมายยังกำหนดให้ผู้รับหลักประกันต้องแจ้งวัน เวลา สถานที่ และวิธีการจำหน่ายทรัพย์สินแก่ผู้ให้หลักประกัน ผู้รับหลักประกันรายอื่น และเจ้าหนี้ผู้มีบุริมสิทธิไม่น้อยกว่า 7 วัน ก่อนวันจำหน่าย โดยต้องส่งทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับหรือวิธีการอื่นที่พิสูจน์ได้ว่าผู้รับได้รับหนังสือแล้ว (นันทวัฒน์ บรมานันท์, 2561)

หลักเกณฑ์การประมูลโดยเปิดเผยดังกล่าวสะท้อนหลักความโปร่งใส (transparency) และหลักความเป็นธรรมในการบังคับหลักประกัน เนื่องจากช่วยป้องกันการขายทรัพย์สินในราคาต่ำกว่าความเป็นจริง หรือการสมยอมกันระหว่างผู้รับหลักประกันกับผู้ซื้อ อีกทั้งยังเป็นการคุ้มครองผลประโยชน์ของลูกหนี้และเจ้าหนี้รายอื่นที่อาจได้รับส่วนแบ่งจากเงินที่ได้จากการขายทรัพย์สินหลังหักชำระหนี้แล้ว (ไพโรจน์ วายุภาพ, 2563) นอกจากนี้ มาตรา 42 บัญญัติให้ผู้ซื้อทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันจากการจำหน่ายตามมาตรา 39 วรรคสาม และมาตรา 40 ได้รับโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินโดยปลอดจากภาระหลักประกันและจำนอง ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่สร้างความมั่นใจแก่ผู้ซื้อและช่วยให้การจำหน่ายทรัพย์สินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (วิษณุ เครืองาม, 2559) ในกรณีที่หลักประกันเป็นสิทธิเรียกร้อง มาตรา 39 วรรคสี่ กำหนดให้เมื่อผู้รับหลักประกันได้แจ้งเหตุบังคับหลักประกันแก่ลูกหนี้แห่งสิทธิแล้ว ลูกหนี้แห่งสิทธิต้องชำระหนี้แก่ผู้รับหลักประกันโดยตรง และไม่อาจชำระหนี้แก่ผู้ให้หลักประกันได้อีกต่อไป ส่วนกรณีหลักประกันเป็นสิทธิในเงินฝากตามมาตรา 43 หากผู้รับหลักประกันเป็น

สถาบันการเงินผู้รับฝากเงินเอง ผู้รับหลักประกันสามารถหักเงินฝากเพื่อชำระหนี้ได้ทันทีเมื่อเกิดเหตุบังคับหลักประกัน โดยต้องแจ้งให้ผู้ให้หลักประกันทราบภายใน 7 วัน ทั้งนี้ บทบัญญัติดังกล่าวมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อธุรกรรมสินเชื่อร่วม (Syndicated Loan) ซึ่งตัวแทนหลักประกันสามารถบริหารจัดการหลักประกันแทนเจ้าหนี้หลายรายได้อย่างมีประสิทธิภาพ (อิติพันธ์ เชื้อบุญชัย, 2564)

สรุปบทวิเคราะห์ แม้ว่ามาตรา 40 แห่งพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 จะกำหนดให้ใช้วิธีการประมูลโดยเปิดเผยเพื่อสร้างความโปร่งใสและความเป็นธรรมในการจำหน่ายทรัพย์สินที่เป็นหลักประกัน แต่กฎหมายยังมิได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการประมูล หลักเกณฑ์การกำหนดราคากลาง หรือกลไกตรวจสอบความเป็นธรรมไว้อย่างชัดเจน ส่งผลให้ในทางปฏิบัติอาจเกิดปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดราคาขายที่ไม่สะท้อนมูลค่าที่แท้จริงของทรัพย์สิน หรือเกิดข้อพิพาทเกี่ยวกับความสุจริตในการดำเนินการประมูลได้ ดังนั้น จึงควรมีการออกกฎหมายลำดับรองหรือแนวปฏิบัติกลางเพื่อกำหนดมาตรฐานการประมูล การประเมินราคาทรัพย์สิน และกลไกการตรวจสอบที่ชัดเจน อันจะช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นและประสิทธิภาพในการบังคับหลักประกันทางธุรกิจให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลมากยิ่งขึ้น

กฎหมายต่างประเทศ

เนื่องจากพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 ได้รับอิทธิพลทางแนวคิดและหลักการสำคัญจากกฎหมายต่างประเทศ โดยเฉพาะ Uniform Commercial Code Article 9 หรือ “UCC Article 9” การศึกษาวิจัยฉบับนี้จึงจำเป็นต้องศึกษาหลักเกณฑ์และกลไกการบังคับหลักประกันตามกฎหมายดังกล่าว เพื่อทำความเข้าใจแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิของเจ้าหนี้มีประกัน ตลอดจนกลไกการบังคับหลักประกันภายหลังการผิดนัดชำระหนี้ อันเป็นต้นแบบสำคัญของระบบหลักประกันทางธุรกิจในหลายประเทศ (กำชัย จงจักรพันธ์, 2559, 18) นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้ศึกษาหลักการตาม UNCITRAL Model Law on Secured Transactions ซึ่งถือเป็นกฎหมายต้นแบบที่จัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับรัฐต่าง ๆ ในการพัฒนากฎหมายว่าด้วยธุรกรรมหลักประกันให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล โดยกฎหมายต้นแบบดังกล่าวได้รับการจัดทำโดย United Nations Commission on International Trade Law ในการประชุมครั้งที่ 33 เมื่อปี ค.ศ. 2000 ทั้งนี้ UNCITRAL เห็นว่าระบบกฎหมายหลักประกันที่มีประสิทธิภาพย่อมส่งเสริมการเข้าถึงแหล่งเงินทุน เพิ่มสภาพคล่องทางเศรษฐกิจ และสนับสนุนความมั่นคงของระบบการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ จึงได้จัดตั้งคณะทำงานที่ 6 (Working Group VI: Security Interests) เพื่อศึกษาและพัฒนาหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสิทธิในหลักประกันสำหรับธุรกรรมทางการค้า (United Nations Commission on International Trade Law, 2000, 3)

1. การบังคับหลักประกันตาม UCC Article 9 UCC Article 9 กำหนดหลักการสำคัญว่า เจ้าหนี้มีประกันมีสิทธิบังคับหลักประกันได้เมื่อเกิดเหตุผิดนัดตามสัญญา (default) โดยให้อำนาจเจ้าหนี้เข้าครอบครองทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันได้ทั้งโดยผ่านและไม่ผ่านกระบวนการศาล ทั้งนี้ เหตุแห่งการผิดนัดถือเป็นเงื่อนไขสำคัญที่คู่สัญญาสามารถกำหนดไว้ในสัญญาหลักประกันตามลักษณะของธุรกรรมและประเภทของทรัพย์สินที่ใช้เป็นหลักประกัน ในกรณีที่ทรัพย์สินหลักประกันเป็นสินค้า เหตุผิดนัดอาจรวมถึงกรณีที่ทรัพย์สินสูญหาย เสียหาย ถูกจำหน่าย โอน หรือเคลื่อนย้ายโดยมิชอบ ซึ่งล้วนส่งผลกระทบต่อมูลค่าและสภาพแห่งหลักประกัน อันเป็นเหตุให้เจ้าหนี้มีสิทธิบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินดังกล่าวได้ (James J. White and Robert S. Summers, 2000, 885–886) ภายหลังการผิดนัด เจ้าหนี้มีประกันสามารถดำเนินการบังคับหลักประกันโดยวิธีการต่าง ๆ เช่น

การขาย การให้เช่า การให้สิทธิใช้ หรือการจำหน่ายจ่ายโอนทรัพย์สินหลักประกัน ทั้งนี้ การดำเนินการดังกล่าวต้องเป็นไปตาม “หลักความสมเหตุสมผลในทางการค้า” (commercially reasonable standard) ซึ่งถือเป็นหลักการสำคัญในการคุ้มครองลูกหนี้และบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยเจ้าหนี้อาจเลือกจำหน่ายทรัพย์สินเป็นการทั่วไปต่อสาธารณชน หรือจำหน่ายให้แก่บุคคลเฉพาะรายก็ได้ ตราบเท่าที่วิธีการดังกล่าวอยู่ภายใต้กรอบแห่งความสุจริตและความเป็นธรรมทางการค้า ประเด็นสำคัญประการหนึ่งของ UCC Article 9 คือ การให้อำนาจเจ้าหนี้เข้ายึดหรือครอบครองทรัพย์สินหลักประกันได้โดยไม่ต้องขอคำสั่งศาล (self-help repossession) อย่างไรก็ตาม การใช้สิทธิดังกล่าวต้องไม่ก่อให้เกิด “การละเมิดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน” (breach of the peace) ตามที่กำหนดไว้ใน Section 9-609 ซึ่งสะท้อนแนวคิดในการสร้างดุลยภาพระหว่างประสิทธิภาพในการบังคับหลักประกันกับการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของลูกหนี้ โดยบทบัญญัติดังกล่าวกำหนดว่า “A secured party may proceed ... without judicial process, if it proceeds without breach of the peace.” (UCC Article 9 Section 9-609(b) (2) หลักเกณฑ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ระบบกฎหมายอเมริกันให้ความสำคัญกับความรวดเร็วและประสิทธิภาพในการบังคับหลักประกันเป็นสำคัญ ขณะเดียวกันก็ยังคงกำหนดข้อจำกัดเพื่อป้องกันมิให้เจ้าหนี้ใช้อำนาจเกินสมควรหรือกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม

2. การบังคับหลักประกันตาม UNCITRAL Model Law on Secured Transactions UNCITRAL Model Law on Secured Transactions กำหนดหลักการเกี่ยวกับสิทธิของผู้รับหลักประกันภายหลังการผิณฑชำระหนี้ไว้ใน Article 72 โดยรับรองให้ผู้รับหลักประกันสามารถใช้สิทธิตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย หลักประกัน หรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องได้ ตราบเท่าที่ไม่ขัดต่อบทบัญญัติของกฎหมายต้นแบบดังกล่าว นอกจากนี้ ยังรับรองหลักการว่า การใช้สิทธิอย่างหนึ่งไม่ตัดสิทธิในการใช้มาตรการบังคับอื่น เว้นแต่โดยสภาพแห่งสิทธินั้นไม่อาจใช้ร่วมกันได้ ภายใต้ UNCITRAL Model Law วิธีการบังคับหลักประกันสามารถจำแนกได้ 3 ประการ ได้แก่ (1) การเข้าครอบครองทรัพย์สินหลักประกัน (2) การจำหน่ายทรัพย์สินหลักประกัน และ (3) การนำทรัพย์สินหลุดเป็นสิทธิของผู้รับหลักประกัน (strict foreclosure)

3. การเข้าครอบครองทรัพย์สินหลักประกัน เมื่อเกิดเหตุผิณฑ ผู้รับหลักประกันมีสิทธิเข้าครอบครองทรัพย์สินหลักประกันได้ทั้งโดยผ่านและไม่ผ่านกระบวนการศาล ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับระบบกฎหมายของแต่ละรัฐ อย่างไรก็ตาม หากเป็นการเข้าครอบครองโดยไม่ผ่านศาล ผู้รับหลักประกันต้องได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากผู้ให้หลักประกัน และต้องแจ้งการผิณฑรวมถึงเจตนาในการเข้าครอบครองแก่บุคคลผู้ครอบครองทรัพย์สินดังกล่าวก่อนดำเนินการ หลักเกณฑ์ดังกล่าวสะท้อนแนวคิดสำคัญของ UNCITRAL ที่มุ่งคุ้มครองสิทธิของลูกหนี้และผู้มีส่วนได้เสีย โดยกำหนดให้การเข้าครอบครองทรัพย์สินต้องดำเนินการภายใต้หลักความสุจริต ความโปร่งใส และการแจ้งให้ทราบล่วงหน้า เว้นแต่กรณีที่ทรัพย์สินนั้นเป็นของเน่าเสียง่ายหรือมีมูลค่าลดลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งผู้รับหลักประกันอาจไม่จำเป็นต้องแจ้งล่วงหน้า นอกจากนี้ กฎหมายต้นแบบยังรับรองหลักลำดับสิทธิ (priority rule) โดยกำหนดว่าหากมีผู้รับหลักประกันลำดับก่อนครอบครองทรัพย์สินอยู่แล้ว ผู้รับหลักประกันลำดับรองย่อมไม่อาจใช้สิทธิเข้าครอบครองทรัพย์สินดังกล่าวได้

การจำหน่ายทรัพย์สินหลักประกัน

ภายหลังการผิณฑ ผู้รับหลักประกันมีสิทธิขาย ให้เช่า หรืออนุญาตให้ใช้ทรัพย์สินหลักประกันได้ ทั้งโดยผ่านหรือไม่ผ่านกระบวนการศาล โดยหากเป็นการบังคับโดยไม่ผ่านศาล ผู้รับหลักประกันต้องแจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการ เวลา สถานที่ และเงื่อนไขในการจำหน่ายทรัพย์สินแก่ผู้ให้หลักประกัน ลูกหนี้ และบุคคลผู้มีสิทธิ

เหนือทรัพย์สินดังกล่าวล่วงหน้า ภายในระยะเวลาที่เหมาะสมตามที่กฎหมายของแต่ละรัฐกำหนด หลักเกณฑ์ดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อรับรองความโปร่งใสในการบังคับหลักประกัน และเปิดโอกาสให้บุคคลผู้มีส่วนได้เสียสามารถใช้สิทธิไถ่ถอนหรือคัดค้านการบังคับหลักประกันได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งยังเป็นการคุ้มครองมิให้เจ้าหนี้จำหน่ายทรัพย์สินต่ำกว่ามูลค่าที่สมควร อันอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ลูกหนี้หรือเจ้าหนี้รายอื่น ในกรณีที่มีการจำหน่ายทรัพย์สินหลักประกันโดยชอบด้วยกฎหมาย ผู้ซื้อหรือผู้รับโอนย่อมได้รับทรัพย์สินดังกล่าวไปโดยปลอดจากสิทธิเรียกร้องหรือภาระผูกพันของผู้รับหลักประกันรายที่บังคับสิทธิ เว้นแต่สิทธิของเจ้าหนี้ที่มีลำดับบุริมสิทธิเหนือกว่า ทั้งนี้ เพื่อสร้างความมั่นคงและความเชื่อมั่นแก่บุคคลภายนอกในการเข้าทำธุรกรรมเกี่ยวกับทรัพย์สินหลักประกัน

การนำทรัพย์สินหลุดเป็นสิทธิ

นอกจากการจำหน่ายทรัพย์สินหลักประกันแล้ว UNCITRAL Model Law ยังเปิดโอกาสให้ผู้รับหลักประกันสามารถรับโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินหลักประกันเพื่อตัดชำระหนี้ได้ หรือที่เรียกว่า “การนำทรัพย์สินหลุดเป็นสิทธิ” (strict foreclosure) การดำเนินการดังกล่าวจะกระทำต่อเมื่อผู้รับหลักประกันได้แจ้งคำเสนอไปยังผู้ให้หลักประกัน ลูกหนี้ และบุคคลผู้มีสิทธิเหนือทรัพย์สินนั้นภายในระยะเวลาที่เหมาะสม โดยคำเสนอจะต้องระบุรายละเอียดเกี่ยวกับหนี้ที่ได้รับประกัน ดอกเบี้ย ค่าใช้จ่ายในการบังคับหลักประกัน ตลอดจนรายละเอียดของทรัพย์สินหลักประกันอย่างชัดเจน หลักเกณฑ์ดังกล่าวสะท้อนแนวคิดในการสร้างความสมดุลระหว่างประสิทธิภาพในการบังคับหลักประกันกับการคุ้มครองสิทธิของลูกหนี้และเจ้าหนี้รายอื่น โดยเฉพาะการกำหนดให้มีการแจ้งและเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียคัดค้านหรือใช้สิทธิไถ่ถอนก่อนที่ทรัพย์สินจะตกเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้รับหลักประกันโดยสมบูรณ์

ปัญหาการบังคับหลักประกันทางธุรกิจโดยวิธีประมูลโดยเปิดเผยตามมาตรา 40

พระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 กำหนดให้ผู้รับหลักประกันสามารถบังคับหลักประกันโดยไม่ต้องฟ้องคดีต่อศาล ผ่านการจำหน่ายทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันเพื่อนำเงินมาชำระหนี้ โดยผู้รับหลักประกันต้องแจ้งเหตุบังคับหลักประกันแก่ผู้ให้หลักประกัน และมีสิทธิเข้าครอบครองทรัพย์สินตามมาตรา 38 ทั้งนี้ ก่อนการจำหน่ายทรัพย์สิน ผู้รับหลักประกันต้องมีหนังสือแจ้งให้ลูกหนี้และผู้ให้หลักประกันชำระหนี้ภายใน 15 วัน เพื่อเปิดโอกาสให้ชำระหนี้ก่อนดำเนินการบังคับหลักประกันตามมาตรา 39 กรณีที่เลือกจำหน่ายทรัพย์สิน กฎหมายกำหนดให้ดำเนินการ “โดยวิธีประมูลโดยเปิดเผย” และผู้รับหลักประกันต้องแจ้งวัน เวลา สถานที่ และวิธีการจำหน่ายแก่ผู้ให้หลักประกัน ผู้รับหลักประกันรายอื่น และเจ้าหนี้ผู้มีบุริมสิทธิไม่น้อยกว่า 7 วัน ตามมาตรา 40 อย่างไรก็ตาม แม้หลักประกันประเภทสังหาริมทรัพย์ที่ใช้ในการประกอบธุรกิจจะมีมูลค่าการจดทะเบียนสูงถึง 4,090,645 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 18.42 ของทรัพย์สินที่จดทะเบียนทั้งหมด (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2569) แต่ในทางปฏิบัติ สถาบันการเงินยังแทบไม่ใช้วิธีประมูลโดยเปิดเผยในการบังคับหลักประกัน และมักเลือกฟ้องลูกหนี้ในฐานะเจ้าหนี้สามัญแทน เนื่องจากกระบวนการดังกล่าวยังขาดแนวปฏิบัติที่ชัดเจน และก่อให้เกิดภาระด้านการจัดการหลายประการ เช่น การเข้าครอบครองทรัพย์สิน การเก็บรักษาทรัพย์สิน การจัดการประมูล การกำหนดราคา รวมถึงต้นทุนและความเสี่ยงจากข้อพิพาทเกี่ยวกับราคา จากปัญหาดังกล่าว จึงเห็นควรปรับปรุงบทบัญญัติเกี่ยวกับการจำหน่ายหลักประกันโดยวิธีประมูลโดยเปิดเผยให้มีความยืดหยุ่นและเหมาะสมกับการปฏิบัติมากยิ่งขึ้น ดังนี้

1. ปัญหาการส่งมอบและครอบครองทรัพย์สินหลักประกัน แม้ผู้ให้หลักประกันจะยินยอมส่งมอบทรัพย์สิน แต่ผู้รับหลักประกันยังไม่สามารถจำหน่ายทรัพย์สินได้ทันที เนื่องจากต้องรอครบกำหนดแจ้งชำระหนี้ 15 วันก่อน ระหว่างนั้น ผู้รับหลักประกันมีหน้าที่ดูแลรักษาทรัพย์สินตามมาตรา 45 และต้องรับผิดชอบในกรณีทรัพย์สินสูญหายหรือเสียหายอันมิใช่ความผิดของผู้ให้หลักประกัน ส่งผลให้เกิดภาระค่าใช้จ่ายและความเสี่ยงในการครอบครองทรัพย์สิน จึงเห็นควรแก้ไขกฎหมายให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้น โดยอาจกำหนดให้ผู้ให้หลักประกันหรือบุคคลภายนอกเป็นผู้ครอบครองทรัพย์สินแทนผู้รับหลักประกันในกรณีที่เหมาะสม ทั้งนี้ แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับ UNCITRAL Model Law on Secured Transactions และ UCC Article 9 Section 9-609

2. ปัญหาความหมายของการจำหน่าย “โดยวิธีประมูลโดยเปิดเผย” แม้พระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 จะกำหนดให้การจำหน่ายหลักประกันต้องกระทำโดยวิธีประมูลโดยเปิดเผย แต่ไม่ได้บัญญัติรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการดำเนินการ ส่งผลให้เกิดความไม่ชัดเจนในทางปฏิบัติ โดยเฉพาะเมื่อกระบวนการดังกล่าวแตกต่างจากการขายทอดตลาดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งดำเนินการภายหลังคำพิพากษาและอยู่ภายใต้การควบคุมของเจ้าพนักงานบังคับคดี เมื่อศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศพบว่า UCC Article 9 Section 9-610 และ UNCITRAL Model Law on Secured Transactions เปิดโอกาสให้ผู้รับหลักประกันเลือกวิธีจำหน่ายทรัพย์สินได้หลากหลาย ทั้งการขายแบบเปิดเผย การขายเฉพาะราย การแบ่งขาย หรือการให้เช่า โดยยึดหลักสุจริตและความสมเหตุสมผลทางพาณิชย์ ดังนั้น จึงเห็นควรแก้ไขกฎหมายไทยให้เปิดโอกาสแก่ผู้รับหลักประกันในการกำหนดวิธีการจำหน่ายหลักประกันได้อย่างยืดหยุ่น ภายใต้หลักความสุจริต ความโปร่งใส และความสมเหตุสมผลทางการค้า

3. ปัญหาการคัดค้านราคาจำหน่ายหลักประกัน มาตรา 41 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 กำหนดให้นำบทบัญญัติเรื่องการคัดค้านการขายทอดตลาดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้โดยอนุโลม อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติดังกล่าวในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้ถูกยกเลิกโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 30) พ.ศ. 2560 เพื่อป้องกันการประวิงเวลาการบังคับคดี ผลคือ ปัจจุบันไม่มีกลไกการคัดค้านการขายทอดตลาดในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งอีกต่อไป ทำให้บทบัญญัติมาตรา 41 วรรคสอง ขาดฐานกฎหมายรองรับโดยปริยาย นอกจากนี้ การบังคับหลักประกันทางธุรกิจเป็นกลไกที่เกิดจากความตกลงของคู่สัญญาอยู่แล้ว การกำหนดราคาจำหน่ายจึงควรเป็นไปตามเจตนารมณ์ของผู้ให้และผู้รับหลักประกัน จึงไม่จำเป็นต้องเปิดช่องให้มีการคัดค้านการจำหน่ายอีก อันอาจนำไปสู่การประวิงเวลาและเพิ่มต้นทุนในการบังคับหลักประกัน

ดังนั้น จึงเห็นควรยกเลิกบทบัญญัติมาตรา 41 วรรคสอง ที่กำหนดให้นำหลักการคัดค้านการขายทอดตลาดมาใช้ในการบังคับหลักประกันทางธุรกิจโดยอนุโลม

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบังคับหลักประกันทางธุรกิจโดยวิธีการประมูลโดยเปิดเผยตามมาตรา 40

จากการศึกษาพบว่า พระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 กำหนดให้ผู้รับหลักประกันสามารถบังคับหลักประกันโดยการจำหน่ายทรัพย์สินผ่านการประมูลโดยเปิดเผยเพื่อนำเงินมาชำระหนี้ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากกลไกดังกล่าวยังขาดแนวปฏิบัติที่ชัดเจน จึงควรปรับปรุงกฎหมายเพื่อเพิ่มความชัดเจนและความยืดหยุ่นของกระบวนการบังคับหลักประกันใน 3 ประเด็น ดังนี้

1. ปัญหาการส่งมอบทรัพย์สินหลักประกัน การศึกษาพบว่า การที่ผู้รับหลักประกันต้องเข้าครอบครองและดูแลทรัพย์สินหลักประกันก่อให้เกิดภาระค่าใช้จ่ายและความเสี่ยงในการดูแลรักษาทรัพย์สิน ส่งผลให้การบังคับ

หลักประกันโดยวิธีประมูลโดยเปิดเผยแทบไม่ถูกนำมาใช้ในทางปฏิบัติ ผู้เขียนจึงเสนอให้ปรับปรุงบทบัญญัติ มาตรา 39 วรรคหนึ่ง และมาตรา 45 โดยเปิดโอกาสให้ผู้ให้หลักประกันหรือบุคคลภายนอกเป็นผู้ครอบครอง ทรัพย์สินแทน ตามแนวทางของ UNCITRAL Model Law on Secured Transactions และ UCC Article 9 เพื่อช่วยลดภาระของผู้รับหลักประกันและเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับหลักประกัน

2. ปัญหาความหมายของการจำหน่าย “โดยวิธีการประมูลโดยเปิดเผย” ผลการศึกษาชี้ว่า การประมูลโดยเปิดเผยตามกฎหมายหลักประกันทางธุรกิจแตกต่างจากการขายทอดตลาดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เนื่องจากเป็นกระบวนการก่อนมีคำพิพากษาและดำเนินการโดยผู้รับหลักประกัน อย่างไรก็ตาม กฎหมายมิได้กำหนดรายละเอียดหรือแนวปฏิบัติของวิธีการดังกล่าวไว้อย่างชัดเจน ผู้เขียนจึงเสนอให้แก้ไขมาตรา 40 โดยกำหนดขั้นตอน วิธีการ และการแจ้งให้คู่กรณีทราบล่วงหน้าให้ชัดเจนมากขึ้น รวมทั้งเปิดโอกาสให้คู่สัญญาตกลงใช้วิธีจำหน่ายอื่นได้ ตามแนวทางของ UCC Article 9 และ UNCITRAL Model Law on Secured Transactions เพื่อเพิ่มความยืดหยุ่นและความเหมาะสมต่อการบังคับหลักประกันในทางธุรกิจ

3. ปัญหาการคัดค้านราคาจำหน่ายทรัพย์สินหลักประกัน การศึกษาพบว่า กระบวนการคัดค้านการขายทอดตลาดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้ถูกยกเลิกโดย พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 30) พ.ศ. 2560 ส่งผลให้บทบัญญัติมาตรา 41 วรรคสอง ของพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 ซึ่งอ้างอิงกระบวนการดังกล่าว ไม่อาจบังคับใช้ได้โดยปริยาย อีกทั้งการกำหนดราคาจำหน่ายทรัพย์สินควรตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความตกลงของคู่สัญญา ผู้เขียนจึงเสนอให้ยกเลิกบทบัญญัติเกี่ยวกับการคัดค้านการขายทอดตลาดตามมาตรา 41 วรรคสอง เพื่อให้กฎหมายมีความสอดคล้องกับระบบกฎหมายปัจจุบันและลดข้อพิพาทที่ไม่จำเป็น

สรุป

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาปัญหาเชิงกฎหมายและอุปสรรคในการบังคับหลักประกันทางธุรกิจตามมาตรา 40 แห่งพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 ตลอดจนวิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้การบังคับหลักประกันโดยวิธีการประมูลโดยเปิดเผยไม่ได้รับความนิยมในทางปฏิบัติ โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพแบบเอกสารทางกฎหมายจากบทบัญญัติกฎหมาย กฎกระทรวง เอกสารวิชาการ และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พร้อมวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการตีความทางกฎหมายและการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า แม้กฎหมายดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนและส่งเสริมการใช้ทรัพย์สินเป็นหลักประกันทางธุรกิจอย่างมีประสิทธิภาพ แต่กระบวนการบังคับหลักประกันตามมาตรา 40 ยังมีข้อจำกัดสำคัญ ได้แก่ ปัญหาการส่งมอบและการครอบครองทรัพย์สินหลักประกันที่ก่อให้เกิดภาระแก่ผู้รับหลักประกัน ความไม่ชัดเจนของกระบวนการ “การประมูลโดยเปิดเผย” ซึ่งขาดหลักเกณฑ์และขั้นตอนที่แน่นอน รวมถึงปัญหาความไม่สอดคล้องของบทบัญญัติที่อ้างอิงหลักเกณฑ์การคัดค้านการขายทอดตลาดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่ได้ถูกยกเลิกไปแล้ว อันส่งผลให้เกิดความไม่แน่นอนทางกฎหมายและลดความเชื่อมั่นในการใช้กลไกบังคับหลักประกันตามกฎหมายฉบับนี้

ข้อค้นพบดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดเชิงโครงสร้างของกฎหมายที่ส่งผลให้ผู้ประกอบการและสถาบันการเงินนิยมใช้การฟ้องคดีในฐานะเจ้าหนี้สามัญมากกว่าการใช้สิทธิบังคับหลักประกันตามกฎหมายเฉพาะ ดังนั้น จึงควรมีการปรับปรุงบทบัญญัติทางกฎหมายให้มีความชัดเจน สอดคล้องกับสภาพการบังคับใช้

จริง และเปิดโอกาสให้มีวิธีการบังคับหลักประกันที่ยืดหยุ่นมากขึ้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ความเชื่อมั่น และความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของภาคธุรกิจในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้นโยบาย

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ปัญหาการบังคับหลักประกันทางธุรกิจตามมาตรา 40 แห่งพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 มิได้เกิดจากข้อจำกัดในการใช้สิทธิของผู้รับหลักประกันเพียงประการเดียว หากแต่เป็นปัญหาเชิงโครงสร้างของกฎหมายที่ยังขาดความชัดเจน ความยืดหยุ่น และกลไกบังคับใช้ที่สอดคล้องกับสภาพทางธุรกิจในทางปฏิบัติ ดังนั้น

1. ควรมีการปรับปรุงบทบัญญัติของกฎหมายในประเด็นสำคัญ ได้แก่ การกำหนดขั้นตอนและหลักเกณฑ์ของ “การประมูลโดยเปิดเผย” ให้มีความชัดเจน การกำหนดแนวทางเกี่ยวกับการส่งมอบและครอบครองทรัพย์สินหลักประกันเพื่อลดภาระของผู้รับหลักประกัน และการแก้ไขบทบัญญัติที่อ้างอิงกฎหมายซึ่งถูกยกเลิกไปแล้ว เพื่อสร้างความแน่นอนทางกฎหมายและเพิ่มประสิทธิภาพในการบังคับใช้
2. ควรเปิดโอกาสให้คู่สัญญาสามารถกำหนดวิธีการบังคับหลักประกันทางเลือกอื่นได้โดยอาศัยหลักเสรีภาพในการแสดงเจตนา ภายใต้กรอบการคุ้มครองความเป็นธรรมของลูกหนี้และบุคคลภายนอก อันจะช่วยให้กระบวนการบังคับหลักประกันมีความยืดหยุ่น สอดคล้องกับลักษณะของทรัพย์สินและบริบททางธุรกิจที่แตกต่างกันมากยิ่งขึ้น

องค์ความรู้ใหม่จากการศึกษา

การเสนอให้มอง “การบังคับหลักประกันทางธุรกิจ” ในฐานะกลไกทางเศรษฐกิจและการบริหารความเสี่ยงทางการเงิน มากกว่าการเป็นเพียงกระบวนการทางกฎหมายเชิงบังคับคดี ทั้งนี้ การออกแบบกฎหมายหลักประกันที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องคำนึงถึงต้นทุนในการบังคับใช้ ความคล่องตัวทางธุรกิจ และความเชื่อมั่นของผู้ประกอบการควบคู่กันไป โดยข้อค้นพบดังกล่าวสามารถใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายหลักประกันทางธุรกิจของไทยให้สอดคล้องกับหลักกฎหมายการเงินสมัยใหม่และเพิ่มศักยภาพในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของภาคธุรกิจได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กำชัย จงจักรพันธ์. (2559). *เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับกฎหมายหลักประกันทางธุรกิจ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). บริษัท ศรีอนันต์การพิมพ์ จำกัด.
- กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. (2569, 6 กุมภาพันธ์). *สถิติการจดทะเบียนสัญญาหลักประกันทางธุรกิจประจำเดือนมกราคม 2569*. Facebook.
- เกรียงไกร เจริญนาวัฒน์. (2560). *หลักกฎหมายหลักประกันทางธุรกิจ*. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กิตติศักดิ์ ปรกติ. (2562). สิทธิของลูกหนี้ในการระงับการบังคับหลักประกันทางธุรกิจ. *วารสารนิติศาสตร์*, 48(1), 89–112.

- ชัยสิทธิ์ ตรีชูธรรม. (2562). *กฎหมายหลักประกันทางธุรกิจ: หลักการและการบังคับใช้*. นิติธรรม.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2561). *ประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย ที่ สนส. 23/2561 เรื่อง หลักเกณฑ์การจัด
ชั้นและการกันเงินสำรองของสถาบันการเงิน*. ธนาคารแห่งประเทศไทย.
- ธิตินันท์ เชื้อบุญชัย. (2564). การบังคับหลักประกันทางธุรกิจในธุรกรรมสินเชื่อร่วม. *วารสารนิติศาสตร์*, 50(2), 145–168.
- นันทวัฒน์ บรมานันท์. (2561). ปัญหาการจำหน่ายทรัพย์สินหลักประกันตามพระราชบัญญัติหลักประกันทาง
ธุรกิจ พ.ศ. 2558. *วารสารกฎหมายธุรกิจบัณฑิต*, 8(1), 77–98.
- บรรเจิด สิงคะเนติ. (2561). *คำอธิบายกฎหมายหลักประกันทางธุรกิจ*. วิญญูชน.
- ไพโรจน์ วายุภาพ. (2563). หลักความโปร่งใสในการบังคับหลักประกันทางธุรกิจ. *วารสารวิชาการนิติศาสตร์*, 12(3), 55–79.
- พระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551.
- พระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558.
- วิชัย อริยะนันท์. (2563). ปัญหาการบังคับจำนองหลุดเป็นสิทธิในทางปฏิบัติของสถาบันการเงิน. *วารสาร
กฎหมายและสังคม*, 6(2), 101–125.
- วิชญ์ เครื่องงาม. (2559). *คำอธิบายพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558*. สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมยศ เชื้อไทย. (2561). *กฎหมายหลักประกันและธุรกรรมทางการเงิน*. วิญญูชน.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2548). บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาประกอบร่างพระราชบัญญัติ
หลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. ... และร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
(ฉบับที่ ...) พ.ศ. ... เรื่องเสร็จที่ 736/2545. *วารสารกฎหมายปกครอง*, 21(3), 72–73.
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2560). การจำหน่ายทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันในกรณีทรัพย์เสื่อมสภาพ. *วารสาร
นิติศาสตร์ธุรกิจ*, 9(1), 33–52.
- United Nations Commission on International Trade Law. (2007). *UNCITRAL legislative guide on
secured transactions*. United Nations.
- White, J. J., & Summers, R. S. (2000). *Uniform commercial code* (5th Ed.). Hornbook Series.